

קיצור הח"י כללים

מהרה"ח ר' אברהם ב"ר נחמן ז"ל המובאים בהקדמת ספרו 'ביאור הליקוטים'

נכתב ע"י ר' ישראל יצחק בזנסון הי"ו

כלל א / מיניה וביה

מהווים כלים המכילים את אור ההשגה של אותו המאמר. לפיכך, המעיינים במאמרו מעוררים ממילא את המעלות ואת הסגולות הגנוזות בהם.

כלל ה / כל מקרא או מאמר חז"ל

כל פסוק או מאמר חז"ל שמזכיר קצת ממנו בתורתו, הייתה כוונתו לקשר את כל הפסוק או המאמר חז"ל עם כל השייך אליו (הקשרו, דרשותיו, ומפרשיו), לכל העניין בו הוא מצוטט בליקוטי מוהר"ן, כך שהמידע החדש יפתח כמין צוהר השופך אור על כל הסוגיא הנלמדת. בנוסף, הייתה כוונתו שהמקרא או המאמר חז"ל המוזכר יתבאר על ידי העניין שאליו חיבר אותו ובינו בתורתו.

למעשה: לאחר הכרות כללית טובה של המאמר, עלינו לעיין במקורות המוזכרים בו ובכל השייך להם, ולהשתדל לקשר את הנלמד לעניינים השייכים אליו מתוך המאמר, על מנת להבאיר את הנדרש.

כלל ו / זה לעומת זה

כל מה שנלמד כמעלה חיובית (כגון: 'צדיק' ואיך להתנהג כלפיו), משמיעה ממילא גם את ההיפך לגבי העניין השלילי המקביל אליו (רשע' או 'צדיק מזויף'). וכן להיפך, כאשר רבינו הקדוש מגנה איזה עניין שלילי - משתבח ממילא העניין החיובי המקביל אליו.

למעשה: כלל זה מכפיל את תורת רבינו הקדוש, ומאפשר - בהתאם לשימוש ההולם בו - להוציא עצות והזהרות חדשות שאינן כתובות במפורש במאמר.

כלל ז / כל בחינה כלולה מכל הבחינות

כל מידה ובחינה המובאת במאמר, טומנת בחובה נציגות משאר כל המידות והבחינות שבזה העניין. בדומה למערכת הספירות, שכל ספירה היא 'קומה שלמה' הכלולה בעצמה מכל שאר הספירות, כגון: 'גבורה שבחסד' תפארת שבחסד' וכו'.

כלל ח / אורות וכלים

מאין סוף עד אין תכלית מסודרות כל המדרגות כך שתחתית (רגליו) המדרגה העליונה היא בחינת ראש למדרגה שתחתיה, בבחינת 'מה שעשה חכמה עטרה לראשה, עשתה עונה עקב לסילותא'.

למעשה: עלינו להסתכל על כל מדרגה באופן יחסי, היות והיא נחשבת ל'כלי' ו'מקבל' לגבי המדרגה שמעליה, ובנוסף היא נחשבת לאור ומשפיע לגבי המדרגה שתחתיה.

כל מאמר מהווה יחידה אחידה ומושלמת, מסודרת להפליא כך שהרישא, האמצעיתא, והסיפא, עונות זו לזו, ומשלימות כל אחת את החסר בחברתה. כל מרכיבי המאמר מבארים ומפרשים זה את זה ומקושרים כאחד מיניה וביה, ועל ידי זה מתבארת ההשגה הצפונה במאמר, ללא צורך בהבאת מידע ממאמרים אחרים וכל שכן מספרים אחרים.

למעשה: כלל זה הוא היסוד לכל שיטת הלימוד בעיון. בכל פעם שיחסר לנו מידע כל שהוא בעניין מסוים במאמר, נחפשו בחלקי המאמר השונים, כי הוא בוודאי קיים - באופן גלוי יותר או פחות - באחת הנקודות שבאותו המאמר.

כלל ב / במשקל חכמתו

רבינו שקל ומנה ודייק בכל דיבור ודיבור, מה לקצר ומה להאריך, מה להשמיט ומה לכפול - עד שניתן לדייק בדבריו ממש כמו שמדייקים במקרא.

למעשה: כלל זה הינו הודעה ללומד, המזמינה אותו לגשת אל לשון רבינו בזהירות מירבית, מחמת הדייקנות הנפלאה הקיימת במאמרו.

כלל ג / למשל ולדוגמא

לכל עניין ועניין ישנן אפשרויות רבות שיכולות לשמש כמשל טוב וכדוגמא ראויה עבורו. אך כיון שרבינו הקדוש בחר בדוגמא מסוימת דייקא, ישנה לכך כוונה מיוחדת שבגללה נבחרה אותה הדוגמא ולא אחרת. על המעיין לחפש אחר כוונה זו, וכאשר יצליח וימצאנה, יוכל דרך העניין המתחדש ליצור קשרים נוספים עם נקודות אחרות במאמר.

למעשה: בכל פעם שנגיע בלימודנו למשל או לדוגמא, ננסה לפענח את הכוונה המיוחדת לבחירת אותו המשל או הדוגמא.

כלל ד / בדבר הכלים

כפי המובא בחיי מוהר"ן את פ"ה בדבר הכלים שבתוכם היו כלים שמהם הכינו את הכלים המכילים אותם, בבחינת "אף צבט בצבט עשויה", כך גם כל השגה מהשגותיו של רבינו הקדוש מתפעלת ומתגשמת בעיקר בתיקונים המיועדים להמשכת אותה ההשגה השייכת לזו התורה. כדוגמת המזוזה, שאף הפסוק המצווה לעשותה: "וכתבתם על מזוזות ביתך" - כתוב הוא בקלף המזוזה, והינו חלק בילתי נפרד מכשרות המזוזה ומסגולותיה הרוחניות, כך גם כל מילה שבתורת רבינו הקדוש מאירה על העוסק בה, את האור של אותה התורה.

למעשה: היות ותכלית הלימוד היא להשיג את המכוון שבמאמר, על המעיין לזכור תמיד שכל חלקי המאמר

כלל ט / משה משיח

כאשר רבינו הקדוש מזכיר במאמריו את הצדיק, כוונתו לצדיקים 'יחידי הדורות' הכלולים מ'משה-משיח' בעצמו, בבחינת "מה שהיה הוא שיהיה" והיתפשטותא דיליה בכל דרא ודרא'.

כלל י / הפסוק או המאמר חז"ל ההתחלתי

ברוב מאמריו הגדולים אין דרכו לבאר את הפסוק או את המאמר חז"ל ההתחלתי עד שמציע מקודם את כל ההקדמות וההשגות של אותו המאמר, ורק לאחר מכן חוזר אל הפסוק או המאמר חז"ל הנ"ל ומלביש את הקדמות וההשגות המאמר בתוך אותו הפסוק או המאמר חז"ל. ואם שינה והחליף את הסדר הזה, נמצא לכך ביאור מתוך דבריו הקדושים.

למעשה: במקרה של שינוי מדרכו הרגילה, עלינו לחפש לזה ביאור מתוך המאמר.

כלל יא / הפירוש הפנימי והפירוש הפשוט

ברוב הפסוקים ומאמרי חז"ל שרבינו הקדוש דורשם על פי פירושו הפנימי והנסתר שבהם, גם פירוש הפשט שבהם יעלה בקנה אחד עם פירוש זה. ואם הם נראים כסותרים ללא יכולת לחברם, אין זה אלא מפאת קוצר דעתנו ומפאת עומק תורתו הקדושה.

למעשה: בכל פעם שרבינו הקדוש דורש פסוק או מאמר חז"ל שלא על דרך הפשט, עלינו לחפש כיצד בעומק העניין פירושו של רבינו הקדוש מתחבר גם עם הפירוש הפשוט של אותו הפסוק או המאמר חז"ל.

כלל יב / האמונה הפשוטה ברוממות דעת הבורא

מכיוון שחכמתו ודעתו יתברך הם ללא גבול, נמצאים הרבה דברים הנראים לנו - על פי ההגיון האנושי - כסותרים וכהפכים בנושא אחד, כאשר באמת כפי דעת הבורא אין בהם שום סתירה (כגון: 'חסד לאברהם' - אפילו במעשה העקדה, או 'ברית שלום' - לפנחס כגמול למעשה של קנאה בערת). וכן להיפך, יש ונתפסים בדעתנו האנושית שני דברים כדומים וזהים, אך לפי דעתו יתברך הינם באמת סתירה גמורה.

למעשה: זוהי הודעה הנחוצה לנו בלימוד מאמריו הקדושים, שביכולתה להצילנו במצבים מסוימים ממבוכות רבות.

כלל יג / אמונה בידיעה רוחנית

הוא כלל שחיבר ר' אברהם ב"ר נחמן בחיבור סודי בפני עצמו. הדעת הנמצאת בו היא כעין מפתח לסולם עליון אשר מי שהיה זוכה בו היתה משתנה תפיסתו בדרך כלל, ובפרט בעיון העמוק והאמיתי שבמאמרי רבינו הקדוש...

כלל יד / אין עוד מלבדו

אומנם הקדוש ברוך הוא הבדיל גם בין 'קודש' ל'קודש' וקרא לטבע ולכלליות הבריאה בשם 'אלקים', וכן הבדיל וקרא שם לשכינה, אך מחשבת האדם המבדילה והמפרידה אותם בפירוד ממש, היא יסוד לעבודה זרה ח"ו. על כן צריך

להיות כהחכם המבין מדעתו בידיעה דלא נדע כלל, שאצלו גם התחשבותה של השכינה כזולתו וכאמצעי כביכול, הם בתכלית אחדותו בעצמותו יתברך, אשר באמת האמיתי - אין עוד מלבדו, ובעצם אין שום פירוד ביניהם כלל.

למעשה: זוהי הודעה המורה ללומד לכוון את עצמו כלפי הידיעה דלא נדע, שתציל אותו במצבים שונים ממבוכות רבות.

כלל טו / יסוד האמונה

כשחסרה בתפיסת כלליותה של התורה אפילו הבנת נקודה אחת בלבד, אזי אין ביכולת לראות את המטרה והמכוון הכללי אשר בה. לכן, האמונה הפשוטה היא הגישה היחידה שאיתה ניתן להיכנס לתורת משה פנימה על אף ריבוי אבריה וחלקיה, כי לולא האמונה, גם לחכמים ביותר אין יכולת בשכלם לתפוס את המטרה והמכוון שבתורה, מרוב האברים והחלקים המרכיבים אותה. כמו כן, כפי האמונה בדברי הצדיקים ובעצותיהם, כן זוכים לקיים את דבריהם, ועל ידי זה יזרח על המקיימים אור הדעת שלא היה נודע להם מתחילה, וזוהי האפשרות והתרופה היחידה להכנסת דעתו האין סופית של הבורא יתברך בלב המוגבל של האדם.

למעשה: בלימוד תורת משה, חייבים אנו להשתחרר מדעותינו, ועלינו לסמוך אך ורק על האמונה הטהורה, אשר היא לבדה הכלי היחיד דרכו ניתן לראות את המטרה והמכוון שבתורה.

כלל טז / ב' או ג' ראיות

לפעמים מובאות ב' או ג' ראיות לדבר אחד, אשר בלימוד שטחי נראות כראיה אחת לאותו העניין, וזאת מכיוון שהן מאוד קשורות זו בזו.

למעשה: כאשר יתבונן המעיין, יבחין בין הראיות השונות ויראה מה ההבדל ומה החידוש שבכל אחת מן הראיות.

כלל יז / אין דרכו להרכיב עניין חדש בפני עצמו

אין דרכו הקדושה להרכיב עניין מיוחד בפני עצמו בתוך קשרי דבריו, אם לא לכוונה מיוחדת. וכן בסוף המאמר, כאשר מלביש רבינו את ההשגה שבאותו המאמר באיזה כתוב או מאמר חז"ל, אין דרכו להוסיף בהלבשה זו עניין חדש שלא הוזכר כלל קודם לכן בעצם ההשגה.

למעשה: אם נראה להמעייין שרבינו הקדוש שינה מהדרך הנ"ל, קיים לזה הסבר בתוך דבריו הקדושים, ועל ידי עיון מספיק, ימצא ויראה - מעט או הרבה - שבאמת עניין זה כבר היה מרומז בעצם ההשגה.

כלל יח / בהדברים הנודעים

בדברים הנודעים והמבוארים בדברי חז"ל או בספרי קבלה, שרבינו הקדוש מזכיר אותם רק בראשי פרקים - הוא סומך על המעיין שמכיר אותם או שידרוש אחריהם.

למעשה: עלינו לחפש בספרי הערכים והכינויים אחר המושגים הללו, ולדרוש ולהכיר אותם כראוי.